

IRREGULIERE ADOPTIEPRAKTIJEN EN EERSTE FAMILIES IN TRANSNATIONALE ADOPTIE UIT BOLIVIA

Atamhi Cawayu

In transnationale adoptie speelt papierwerk vaak een centrale rol voor de opvolging en controle van de legitimiteit van de adoptie. Kinderbeschermingsinstrumenten (zoals lokale en internationale wetgeving, verdragen en protocollen) moeten hierbij foutloze en ethische adopties garanderen. Zo werd ook duidelijk in de uiteenzetting van de toenmalige coördinator adoptie van het ministerie van Justitie en Veiligheid, in navolging van de publicatie van het onderzoeksrapport van de Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie (COIA) (2021) in Nederland. De coördinator gaf tijdens een technische briefing in de Tweede Kamer aan dat er geen misstanden werden waargenomen in het reguliere adoptiesysteem sinds 2008 (Tweede Kamer, 2021). Ze legde vervolgens uit dat bij een matchingsvoorstel wordt gekeken naar onregelmatigheden in het adoptiedossier en of het dossier overeenkomt met de normen van het Haags Adoptieverdrag (HAV). Ook de Nederlandse vergunninghouders hebben een groot vertrouwen in de werking van het HAV. In een verklaring stelden ze dat de invoering van het HAV ‘een positieve invloed heeft op de kwaliteit van de adoptieprocedures’ en er net voor zorgde dat misstanden werden vermeden (Trouw, 2021). Echter, meer onderzoekers bekritisieren deze instrumenten, in het bijzonder het HAV (Loibl, 2019b; Smolin, 2007). Hierbij stel ik me vervolgens de vraag in welke mate dergelijke kinderbeschermingsinstrumenten bijdragen aan ‘irreguliere adoptiepraktijken’, *i.e.*

wanpraktijken die gereguleerd of zelfs gestimuleerd worden binnen het legale adoptiecircuit.

In dit hoofdstuk tracht ik een beter zicht te krijgen op deze blinde vlekken in het transnationale adoptiesysteem aan de hand van drie verhalen van eerste families wier kinderen naar Nederland werden geadopteerd.¹ Beleid en onderzoek heeft vaak onvoldoende aandacht voor de perspectieven van deze families, waardoor hun ervaringen meestal onzichtbaar blijven. Ook het gesloten karakter van adoptie – onder andere wijdverspreid in Latijns-Amerika – bestendigt dat eerste ouders en verwanten zelden gehoord worden. Slechts sinds de laatste vijftien jaar groeit het aantal sociaalwetenschappelijke onderzoeken naar eerste ouders gestaag (Bos, 2008; Clemente Martínez, 2021; Högbacka, 2016; Kim, 2016). De stemmen van eerste families bieden krachtige tegenvertogen die het potentieel hebben om de dominante narratieven over adoptie te ondermijnen en zo een andere zijde van het transnationale adoptiesysteem te belichten. Deze bijdrage stelt de perspectieven van eerste familieleden uit Bolivia centraal en maakt op die manier de zwakheden van het Boliviaanse kinderbeschermings- en adoptiesysteem zichtbaar. Aan de hand van hun verhalen identificeer ik verschillende irreguliere adoptiepraktijken en poog ik om zo een verborgen zijde van het huidige adoptiesysteem te belichten.

Dit hoofdstuk vertrekt vanuit mijn doctoraatsonderzoek over transnationale adoptie uit Bolivia (Cawayu, 2023). Voor deze studie nam ik meer dan 70 interviews af met verschillende betrokkenen en actoren waaronder eerste families, Boliviaans geadopteerden en professionals uit het Boliviaanse kinderbeschermings- en adoptiesysteem. In dit kader heb ik met 21 eerste familieleden gesproken, gecombineerd met het analyseren van talrijke adoptiedossiers waarin hun verhalen beschreven werden door de professionals. Voor deze bijdrage zoom ik in op de verhalen van drie eerste familieleden: een vader, een tante en een grootmoeder.² De drie casussen geven elk een verschillend aspect weer van een irreguliere adoptiepraktijk en vonden plaats in een hervormd adoptiesysteem waar het HAV reeds van kracht was (na 2002).³

1 In dit hoofdstuk gebruik ik de term ‘eerste ouder’, ‘eerste familie’, enz. Hiermee volg ik de suggestie van de Finse sociologe Ritta Högbacka (2016, p. 4).

2 De namen van de participanten werden vervangen door pseudoniemen. In sommige gevallen werd het geslacht van het kind veranderd of werden specifieke details of locaties weggelaten om anonimiteit te garanderen.

3 Het Haags Adoptieverdrag werd in juli 2002 door Bolivia geratificeerd.

TRANSNATIONALE ADOPTIE UIT BOLIVIA NAAR NEDERLAND

Transnationale adoptie uit Bolivia naar Nederland startte in het midden van de jaren 1970. Volgens Hoksbergen (2002) zouden er tussen 1975 en 1993 32 Boliviaanse kinderen geplaatst zijn bij Nederlandse adoptiefamilies.⁴ Vanaf 2005 werden opnieuw kinderen uit Bolivia geadopteerd, ditmaal door het toen recent opgerichte adoptiebureau Nederlandse Adoptie Stichting (NAS).⁵ Bolivia werd het tweede land waarvoor zij bemiddelden, na Panama. In de periode van 2005 tot 2014 kwamen er in totaal 84 Boliviaanse kinderen terecht in Nederlandse adoptiegezinnen via de NAS (2023).

Echter, sinds oktober 2007 werd de wachtlijst voor Bolivia gesloten. Op de website van de NAS werd vermeld dat dit te wijten is aan de toenemende maatschappelijke en politieke onrust, gecombineerd met de oplopende wachttijd (Nederlandse Adoptie Stichting, 2007). In die periode, tussen 2007 en 2015, voerde de Boliviaanse overheid een administratieve pauze in op transnationale adoptie om haar procedures en protocollen bij te werken (Ministerio de Relaciones Exteriores, 2015). Voorts kwamen in die periode heel wat irreguliere adoptiepraktijken aan de oppervlakte en kwam er sterke kritiek dat transnationale adoptie geprioriteerd werd boven binnenlandse adoptie in Bolivia (*La Razón*, 2008). Als gevolg hiervan werden nieuwe adoptieprocedures opgeschort.⁶ Lopende adoptieprocedures konden wel worden afgewerkt, waardoor de laatste adoptie naar Nederland plaatsvond in 2014.⁷

EEN LEUGENTJE OM BESTWIL?

Een eerste casus vertelt het verhaal van Tomás en Iris. In 2008 kregen deze Boliviaanse ouders, die op het platteland wonen op ongeveer acht uur rijden van de departementshoofdstad Santa Cruz, een dochter genaamd Tania. Hun dochter werd echter met een medische afwijking geboren. Volgens de adoptiepapieren besloten de ouders om hun

4 Van deze 32 adopties werden er 12 adopties uitgevoerd door Stichting Hogar. Overige adopties werden georganiseerd door de zogenaamde 'zelfdoeners' waar adoptieouders de adoptie regelden zonder tussenkomst van een vergunninghouder.

5 De Nederlandse Adoptie Stichting werd in 2000 opgericht en heeft in 2002 haar vergunning ontvangen.

6 In sommige departementen in Bolivia ging de opschorting onmiddellijk van kracht, in andere departementen pas later.

7 In 2015 besloot de Boliviaanse overheid om transnationale adoptie terug op te starten voor Spanje en Italië. Tot op heden worden er geen adopties meer bemiddeld uit Bolivia naar Nederland.

dochter af te staan ter adoptie omwille van hun zwakke economische situatie die hen weerhield om gepaste medische zorg te bieden voor hun dochter.

Tijdens mijn ontmoeting met de ouders werd duidelijk dat de ouders dachten dat hun dochter via binnenlandse adoptie werd geadopteerd. Het nieuws dat hun dochter transnationaal werd geadopteerd door een Nederlands koppel kwam binnen als een shock. De vader, Tomás, wilde het verhaal graag verifiëren, mits hij wilde uitsluiten dat zijn dochter via kinderhandel in het buitenland was terechtgekomen. De vader deelde zijn verhaal en legde uit hoe een maatschappelijk werker hem beloofde dat zijn dochter zou terechtkomen bij een advocate uit Santa Cruz.

De sociaal werker vertelde me: 'Wel, we weten dat jullie weinig middelen hebben... en jullie dochtertje zal enige tijd nodig hebben om te herstellen. De behandeling zal ook wat kosten.' Ze vroeg me: 'Luister, hoeveel kinderen hebben jullie?'. Ik antwoordde: 'Ik heb zeven kinderen.' Ze zei 'okay' en nam notities. Later vertelde ze me: 'Er is een advocaat in Santa Cruz die jullie dochter wil adopteren.' Ze zei: 'Luister, jullie kunnen het kind mee naar huis nemen, maar wat zal er dan gebeuren? Hebben jullie elektriciteit in jullie huis?'. Ik antwoordde: 'Nee, die heb ik niet.' Ze zei vervolgens: 'Kijk, het meisje is in een slechte toestand. Het meisje verdient aandacht en de advocaat heeft geen kinderen. Ze wil voor jullie dochter zorgen en haar aanvaarden als haar eigen dochter. Wat denken jullie?'

De getuigenis van Tomás geeft weer hoe hij en zijn vrouw door een maatschappelijk werker werden overtuigd om over te gaan tot adoptie. Deze maatschappelijk werker misleidde de ouders met incorrecte informatie over een denkbeeldige alleenstaande vrouw in de departementshoofdstad. Het beloven van kinderen aan potentiële adoptieouders is echter verboden door lokale en internationale wetten en verdragen net om irreguliere adopties te voorkomen (zie bv. art. 29 HAV). De maatschappelijk werker heeft mogelijks dit verhaal verteld om de ouders ervan te overtuigen dat het kind goed zou terechtkomen in een binnenlandse adoptiefamilie, wetende dat het kind hoogstwaarschijnlijk in aanmerking zou komen voor een buitenlandse adoptieprocedure. Criminoloog Elvira Loibl (2019a) identificeert deze vorm van bedrog als een illegale praktijk waarbij kwetsbare ouders misleid worden met valse informatie om toestemming te verkrijgen om het

kind te plaatsen in een adoptieprocedure, gevoed door een sterke overtuiging dat dit in het belang van het kind is. Dit wordt ook duidelijk in het relaas van Tomás waar zijn financiële en materiële situatie wordt gecontrasteerd met die van de denkbeeldige adoptieouder: het hebben van zeven kinderen versus kinderloos zijn; werken op het platteland versus werken als advocaat; wonen in een huis zonder elektriciteit versus wonen in een huis met alle nutsvoorzieningen; wonen op het platteland versus wonen in de departementshoofdstad. Doordat de maatschappelijk werker de ouders wijst op hun precare leefsituatie en adoptie voorstelt als de betere keuze voor de dochter, besluiten Tomás en Iris om hun dochter af te staan. De ouders tekenen vervolgens een afstandsverklaring waarin ze afstand doen van hun ouderlijke rechten en waarin de volgende motivaties worden opgetekend:

De ouders van Tania verklaarden dat zij, gezien hun slechte economische situatie, niet in staat waren om Tania de medische zorg te bieden die zij in verband met haar lichamelijke problemen nodig heeft. (...) De ouders van Tania benadrukken dat zij deze beslissing namen op grond van hun slechte economische situatie en het feit dat zij voor nog zes andere kinderen moesten zorgen (Afstandsverklaring, 2008).

Hoewel de ouders vrijwillig de afstandsverklaring ondertekenden, gaf de vader tijdens het gesprek mee dat dit niet zijn eerste keuze was: 'Ik heb de papieren getekend, maar het is niet wat ik had gewild. Wie geeft er nu zijn kind weg? Niemand geeft zijn dochter zomaar weg. Het was omwille van de problemen die we hadden.' Ondanks de richtlijn dat financiële en materiële armoede geen reden mag zijn om tot adoptie over te gaan (United Nations General Assembly, 2010), was de 'slechte economische situatie' van de ouders een doorslaggevende factor in de beslissing om over te gaan tot adoptie. Toch beschouwden professionals en adoptieautoriteiten hun beslissing als een 'vrijwillige keuze' waardoor de adoptie als legitiem wordt aanzien. Sociologe Riitta Högbacka (2016, p. 236) bekritiseert dit keuzegerichte denken in transnationale adoptie. Zij stelt dat zogenaamde 'vrijwillige' afstandsverklaringen de onderdrukkende omstandigheden van eerste families legitimeren, alsook het systeem van globale ongelijkheid en het gebrek aan tijdelijke zorgalternatieven voor deze ouders. Desalniettemin dragen professionals, adoptiebureaus en adoptieautoriteiten afstandsverklaringen hoog in het vaandel, maar stellen zij vaak niet in vraag dat deze 'instemming' in veel gevallen een gedwongen keuze is door het

gebrek aan alternatieven voor de eerste familie. Dit spoort ons aan om kritische vragen te stellen bij begrippen zoals ‘keuze’, ‘toestemming’ en ‘vrijwillige afstand’ in het legale adoptiecircuit.

EEN (ON)VRIJWILLIGE AFSTANDSVERKLARING

Deze sectie vertelt het verhaal van Catarina, een tante wier nichtjes naar Nederland werden geadopteerd in 2008. De ouders, Reynaldo en Miranda, waren al even niet meer in beeld waardoor Reynaldo's zussen Catarina en Bianca de zorg overnamen voor de achtergebleven kinderen. Volgens Catarina hadden de ouders ‘een zwaar leven’ en moesten ze vaak de eindjes aan elkaar knopen, maar hielden ze wel van hun kinderen. Kort voordat de vader overleed, vroeg hij aan zijn zussen Catarina en Bianca om zijn vrouw bij te staan in de zorg voor de kinderen. Ondanks de hulp die Miranda kreeg, bleef het voor haar moeilijk om voor haar kinderen te zorgen. Hierdoor bracht ze de twee meiden tot tweemaal toe naar een rehabilitatiecentrum voor ondervoede kinderen. De tweede keer kwam de moeder echter niet opdagen wanneer verwacht werd, waardoor het centrum de kinderbescherming alarmeerde. Hierdoor werden de meiden tijdelijk overgebracht naar een kindertehuis. Daar kregen de kinderen regelmatig bezoek van de moeder en andere familieleden. Wanneer de moeder na een half jaar uit beeld verdween – en dus niet langer het kindertehuis bezocht – werd er een sociaal onderzoek gestart naar de overige familieleden van de meiden. Hierbij werden vooral de familiesituaties van Catarina en Bianca onderzocht, mits zij naast de moeder de primaire zorgers waren van de achtergebleven kinderen. Catarina vertelde: ‘Ze kwamen kijken hoe we leefden.’ Catarina gaf aan dat de maatschappelijk werker concludeerde dat de zussen niet voldeden aan de voorwaarden voor gezinshereniging omwille van hun zogenaamde precaire woonomstandigheden. Hoewel de tantes nog steeds betrokken wilden blijven bij de kinderen, stelde het rapport dat de zussen geen interesse zouden hebben in een gezinshereniging: ‘[H]un tantes Catarina, Bianca en Ursula tonen desinteresse voor het opnemen van de zorg voor de meiden’ (sociaal rapport, 2009). Voorts zit er in het adoptiedossier ook een afstandsverklaring ondertekend door Bianca om de meiden af te staan ter adoptie.

De aangeefster verklaart dat ze zich tot de rechtbank richt om te zeggen dat ze in eerste instantie had besloten om de meisjes uit het kindertehuis te halen, maar door haar economische situatie en de ziekte van haar dochter kan ze de meiden niet houden. Daarom heeft zij gesproken met haar zes zussen en twee broers, die hebben besloten dat zij de meisjes niet uit het kindertehuis kunnen halen, maar een betere toekomst voor hen willen en hen ter adoptie afstaan (Afstandsverklaring, 2008).

Deze ondertekende afstandsverklaring suggereert dat Bianca en haar broers en zussen waren overeengekomen om de meiden af te staan voor adoptie. De verschillende rapporten en verklaringen garanderen op die manier een legitieme adoptie. Echter tijdens het gesprek met Catarina en enkele van haar zussen werd duidelijk dat zij de interventie van de maatschappelijk werker heel anders ervaren dan gedocumenteerd was in de adoptiedocumenten. Catarina lichtte toe hoe zij werden gedwongen om de afstandsverklaring te ondertekenen:

Op een dag, toen ik terugkwam van mijn werk, stond er een busje [van kinderbescherming] bij mijn woonplaats. Mijn oudere broer en ik gingen naar het busje toe. Mijn broer zei: 'Ik zal niet tekenen zodat jij mijn nichtjes kan verkopen.' Ook ik zei: 'Ik zal niets ondertekenen.' (...) De professionals vertelden ons dat ze de meisjes tegen onze wil zouden meenemen... omdat we niet de middelen hadden om hen op te voeden. (...) Ik wilde niet tekenen. Mijn broer wilde niet tekenen. (...) We wilden hen niet ter adoptie afstaan. De professionals vertelden ons dat ze de meisjes tegen onze wil zouden wegnemen. (...) Eén van de vrouwen van de overheid kwam en bedreigde mijn zus. Elke keer ging de vrouw naar mijn zus toe, en zei de vrouw tegen mijn zus dat ze naar de gevangenis zou gaan als ze het document [afstandsverklaring] niet zou ondertekenen. Mijn zus had geen keuze. Ik bedoel, ze werd gedwongen om het document te ondertekenen.

Catarina vertelde hoe zij en haar broers en zussen meerdere malen hadden geprobeerd om tegen de maatschappelijk werker in te gaan door de afstandsverklaring niet te tekenen. Catarina en haar familieleden zagen de adoptie immers niet als een kinderbeschermingsmaatregel, maar als kinderhandel. Hierdoor wilden de familieleden vermijden dat de maatschappelijk werker de kinderen zou 'verkoop' aan wensouders. De argwaan naar de professional toe, geuit door de familieleden, kan worden gesitueerd binnen de grote machtsongelijkheid en

hiërarchische relatie die er heerst tussen overheidsfunctionarissen en inheemse en/of plattelandsbewoners in Bolivia (Van Vleet, 2009). Dat verklaart ook hun argwanende houding tegenover adoptie: de familieleden kaderen dit binnen de bredere praktijken van corruptie in overheidsorganisaties en -instellingen (Neudorfer, 2015). Ook het gesloten karakter van het adoptiesysteem in Bolivia leidt tot argwaan voor de eerste families, mits zij geen zicht hebben op wat er met hun kind zal gebeuren of waar het zal terechtkomen. Dit bestendigt alleen maar het wantrouwen tegenover adoptie.

Bianca ondertekende uiteindelijk de afstandsverklaring nadat de maatschappelijk werkster dreigde met straffen en boetes. Bianca's zus Ursula vertelde tijdens ons gesprek: 'Of Bianca nu tekende of niet, ze wilde de meisjes meenemen en ze wilden hen vervolgens ter adoptie afstaan.' De bedreiging en druk die de familieleden ondervonden om de afstandsverklaring te ondertekenen, kan worden omschreven als het 'witwassen van kinderen' (Smolin, 2006, p. 117). Dit houdt in dat een irreguliere adoptiepraktijk verborgen blijft in het legale adoptiecircuit, gemaskeerd door het voorleggen van rapporten en documenten die de adoptie rechtvaardigen. Hierbij dient de zogenaamde vrijwillige afstandsverklaring als het ultieme bewijs dat de familieleden toestemming gaven voor het adoptabel verklaren van de meiden en dat de adoptie gerechtvaardigd was.

HET ONTZEKKEN VAN DE TOEGANG VAN HET KINDERTEHUIS

De derde casus bespreekt het verhaal van Isabela. Volgens de adoptiepapieren verloor de Quechua-Boliviaanse grootmoeder de ouderlijke zorg van haar kleinzoon Eduardo in 2011 nadat ze niet meer kwam opdagen in het kindertehuis. Bijgevolg werd Eduardo 'verlaten' verklaard om vervolgens te worden geadopteerd naar Nederland.

In het gesprek met Isabela legde ze uit dat ze haar kleinzoon Eduardo voor een bepaalde periode naar een kindertehuis had gebracht, omdat ze zelf tijdelijk niet voor hem kon zorgen. De moeder was naar andere oorden vertrokken, waardoor de zorg van Eduardo op de schouders van Isabela terechtkwam. Tijdens het gesprek werd duidelijk waarom de grootmoeder gedurende een lange periode haar kleinzoon niet kwam bezoeken. Isabela vertelde dat ze in die periode enige tijd in een ander departement in Bolivia werkte waardoor ze Eduardo niet in het kindertehuis kon bezoeken. Isabela getuigt als volgt:

Ik kwam niet opdagen. Toen ik naar het platteland ging, belde het kindertehuis me op: 'Waar ben je?', zeiden ze. 'Ik ben op het platteland', zei ik. 'Ik ben in Sucre. Als ik aankom [in Santa Cruz], zal ik langskomen.'

Doordat een bezoek van de grootmoeder uitbleef, werd in een rapport genoteerd dat de grootmoeder blijk geeft 'van een gebrek aan betrokkenheid bij de situatie en toekomst van haar kleinzoon' (psychologisch rapport, 2012). De grootmoeder had echter werkverplichtingen die haar belemmerden om haar kleinzoon te bezoeken, maar dat werd niet in acht genomen. Daarnaast moest Isabela zes uur reizen (heen en terug) om het kindertehuis te bezoeken. Uit een recente Boliviaanse studie (Defensoría del Pueblo, 2023) blijkt dat de verschillende departementen en kindertehuizen vaak verschillende regels en procedures hanteren om een bezoek te plannen. De studie stelt dat door deze protocollen de eerste ouders regelmatig belemmerd worden wanneer ze hun kind willen bezoeken. Andere onderzoekers (Burton & Montauban, 2021; Roberts, 2022) in het veld van kinderbescherming hebben reeds geconstateerd hoe de dominante logica's en vertogen van het kinderbeschermingssysteem de schuld leggen bij het individueel falen van de ouders in plaats van de systematische oorzaken in beschouwing te nemen. Voorts merken onderzoekers op dat voornamelijk gemarginaliseerde en geracialiseerde ouders vaak onbekend zijn met de administratieve en bureaucratische zijde van het kinderbeschermingssysteem waardoor men zich niet altijd bewust is van de ingrijpende gevolgen (Fonseca, 2010; Roberts, 2022). Ook Isabela is niet bekend met de regels en bureaucratie van het kinderbeschermingssysteem waardoor ze zich niet had kunnen inbeelden dat het tijdelijk onderbrengen van haar kleinzoon zou kunnen resulteren in het permanent verliezen van het ouderlijk gezag. Doordat Isabela uiteindelijk het telefoonnummer van het kindertehuis verloor, kon ze geen contact meer opnemen met het kindertehuis. Omdat er geen bezoek of contact wordt gemaakt door Isabela, leek het alsof er geen interesse meer is voor een gezinshereniging. Hierdoor werd aanbevolen om het kind 'verlaten' te verklaren zodat Eduardo in aanmerking zou komen voor adoptie. Echter, toen Isabela eindelijk kon terugkeren naar het kindertehuis, was ze te laat:

Daar [in het kindertehuis] wilde ze niet dat ik hem [Eduardo] zou zien. Ze wilden niet dat ik het kindertehuis zou betreden. Ze zeiden: 'De jongen zal je niet loslaten. Hij heeft zo naar je gevraagd.' Ik antwoordde: 'Maar ik zal hem mee naar huis nemen.' (...) Ze zeiden: 'De jongen zal je gezicht zien en hij zal je missen. Hij zal huilen en ziek worden.' (...) De laatste keer dat ik daar was zeiden ze: 'De jongen is in een ander land, hij is hier niet meer.'

De getuigenis toont dat het personeel van het kindertehuis Isabela niet toeliet om haar kleinzoon te bezoeken met als reden dat de jongen zich terug zou hechten aan de grootmoeder. Dit lijkt erop te wijzen dat de kleinzoon op dat moment al 'verlaten' was verklaard. Dit impliceert dat alle banden met de eerste families verbroken werden en de jongen dus geen bezoek meer mocht ontvangen van zijn grootmoeder. Het is opmerkelijk dat de pogingen van Isabela om het kind te bezoeken niet werden gedocumenteerd in het adoptiedossier. Dergelijke omissies zijn niet onschuldig omdat ze bijdragen aan het creëren van een sociale werkelijkheid waarin het kind 'adoptabel' werd verklaard omdat het 'verlaten' werd door de familieleden. Bovendien kunnen deze adoptiedocumenten op een later tijdstip worden gelezen door de geadopteerden, die vaak alleen deze documenten hebben als houvast om hun oorsprongsverhaal te reconstrueren. Dit kan ertoe leiden dat zij denken dat zij door hun familieleden 'verlaten' werden, terwijl deze familieleden in werkelijkheid hebben geprobeerd om hen te bezoeken en/of hen zelfs terug te halen uit het kindertehuis.

CONCLUSIE

In dit hoofdstuk heb ik de stemmen van de eerste familieleden op de voorgrond geplaatst. Ondanks het polariserende debat over transnationale adoptie, worden hun perspectieven het minst in beschouwing genomen. Desalniettemin bieden de getuigenissen van eerste families sterke tegennarratieven die ons een nieuw licht doen werpen op het transnationale adoptiesysteem. In deze bijdrage werd in het bijzonder gefocust op irreguliere adoptiepraktijken, die mede door de verhalen van eerste familieleden worden blootgelegd. De drie casussen tonen aan dat deze eerste families maar al te graag de zorg bleven behouden over hun kind(eren), maar hiervan werden weerhouden door kinderbeschermingsprofessionals die transnationale adoptie prefererden. De drie familieleden werden uiteindelijk misleid, onder druk gezet of belet om het kind mee naar huis te nemen. Deze irreguliere

adoptiepraktijken komen slechts aan de oppervlakte door in gesprek te gaan met de eerste families. Deze bijdrage stelt daarom de legitimiteit van het papierwerk in vraag. Hoewel deze drie gevallen niet veralgemeend dienen te worden naar alle adopties uit Bolivia, geeft dit wel een indicatie dat in het transnationale adoptiesysteem nog steeds sprake kan zijn van irreguliere adoptiepraktijken. Dit ondanks het feit dat er in de voorbije decennia zowel in Nederland als in Bolivia verschillende wetten en conventies werden geïmplementeerd om net ethische en correcte adopties te garanderen. Loibl (2019b, p. 177) stelde al eerder dat het Haags Adoptieverdrag werkt als het paard van Troje: irregulariteiten worden vaak niet opgemerkt omdat op papier alles in orde lijkt en formeel voldoet aan de procedures van het HAV. Hierbij kan de vraag worden gesteld in welke mate kindbeschermingsinstrumenten en traditionele hervormingen nog effectief zijn in het voorkomen van irreguliere adoptiepraktijken. In mijn onderzoek constateer ik immers dat deze maatregelen net irreguliere adoptiepraktijken bestendigen en deel uitmaken van het probleem. Dit werpt ernstige twijfels op bij de houdbaarheid van het transnationale adoptiesysteem.